



Actualisatie van bevindingen op basis van een bevolkingsenquête uit oktober 2020

» **Welbevinden ten tijde van corona**

4 december 2020



**Maatschappelijke
Effecten Corona**

Inhoud

Ten geleide	3
1 Hoe staat het met het welbevinden van Nederlanders tijdens de coronapandemie?	4
2 Tevredenheid met het leven	5
3 Psychisch welbevinden	7
4 Gevoel (iets) somberder te zijn	8
5 Conclusie	9
Literatuur	10

» Ten geleide

Sinds begin van dit jaar wordt Nederland getroffen door het coronavirus, wat in korte tijd tot veel besmettingen en sterfgevallen leidde. De coronamaatregelen die gericht zijn op het indammen van de verspreiding van het virus grijpen diep in op eenieders leven en de economie. De diepte en duur van deze crisis, en de maatschappelijke gevolgen zijn nog onzeker, niet in de laatste plaats omdat het virus nog niet onder controle is.

Zelfs met alle onzekerheden zijn er op basis van bestaande kennis en in het licht van het zich aftekenende beeld al risico's en kansen op de korte termijn te onderscheiden. In de publicatieserie Maatschappelijke gevolgen van corona heeft het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) de mogelijke gevolgen van de gezondheids crisis en economische crisis voor groepen burgers al belicht op verschillende thema's zoals psychisch welbevinden, zorg, scholing, werk en armoede, en politiek en sociaal vertrouwen van Nederlanders.

Ter aanvulling op die publicaties voert het SCP empirisch onderzoek uit om inzicht te vergaren in de kwaliteit van de samenleving. Over dat onderzoek zullen verschillende publicaties verschijnen. In september verscheen een publicatie over het welbevinden ten tijde van corona, op basis van een enquête in juli. In deze beknopte publicatie actualiseren we die eerste bevindingen over het welbevinden met metingen in oktober. In een volgende, veel uitgebreidere publicatie bespreken we de gevolgen van de coronacrisis voor de kwaliteit van de samenleving vanuit een breder perspectief, waarbij we ons richten op (de verdeling van) welvaart en welbevinden, maatschappelijke samenhang en legitiem overheidsbeleid.

Het SCP heeft als taak om te volgen, verkennen en verklaren hoe het met de inwoners van Nederland gaat op sociaal en cultureel gebied teneinde bij te dragen aan verantwoorde keuzes van beleidsdoelen, wegen om deze doelen te realiseren en om informatie te verwerven over de uitvoering van interdepartementaal beleid. Vanuit die taakopvatting heeft het SCP dit signalement geschreven.

1 Hoe staat het met het welbevinden van Nederlanders tijdens de coronapandemie?



In juli 2020 constateerden we een beperkte verandering in het welbevinden in vergelijking met de jaren vóór de coronacrisis. Wel gaf ongeveer één op de drie mensen aan zich (iets) somberder te voelen dan voor corona (De Klerk et al. 2020). We baseerden ons toen op een meting onder ruim 2000 deelnemers aan het LISS-panel in juli, een relatief rustige maand (er waren toen enkel lichte maatregelen van kracht en het was bovendien een vakantieperiode).¹

In oktober 2020 legden we een aantal vragen over het welbevinden nogmaals voor aan het LISS-panel. In deze maand was de tweede golf van corona-infecties op haar hoogtepunt, het aantal ziekenhuisopnames en overledenen nam toe en de maatregelen werden flink aangescherpt. Voorafgaand aan een uitgebreidere rapportage die begin 2021 verschijnt, geven we in dit signalement een eerste inzicht over de ontwikkeling van de levenstevredenheid en het psychisch welbevinden in het najaar van 2020.²

¹ Het gaat om zelfstandig wonende 16-plussers.

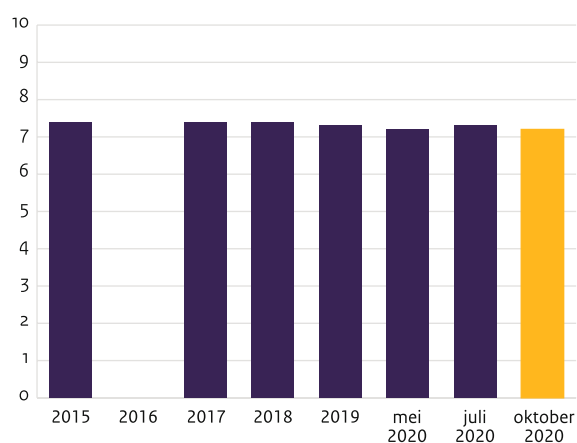
² In de uitgebreidere rapportage wordt dieper ingegaan op het welbevinden voor verschillende groepen in de samenleving en bekijken we bovendien de kwaliteit van de samenleving vanuit een breder perspectief. Dan zal ook een onderzoeksverantwoording gepubliceerd worden.

2 Tevredenheid met het leven



In oktober 2020 beoordelen de LISS-panelleden hun algemene tevredenheid met het leven met een 7,2.³ Dit is een iets lager cijfer dan in voorgaande jaren (2015-2019) en juli van dit jaar. Het is op vergelijkbaar niveau met mei dit jaar, toen er eveneens sprake was van een gedeeltelijke lockdown (zie figuur 1).⁴ In juli van dit jaar werd de tevredenheid met het leven nog beoordeeld met een 7,3, wat gelijk was aan de periode 2015-2019. Onderzoek van het RIVM laat eenzelfde patroon zien (RIVM 2020). De lichte fluctuaties in het cijfer zou een aanwijzing kunnen zijn dat levens tevredenheid meebeweegt met de ernst van de besmettingen en strengheid van de genomen maatregelen om het virus te bedwingen of de gunstige of minder gunstige omstandigheden waarin mensen op dat moment verkeren. Een een-op-een relatie daarmee is in dit onderzoek echter niet te leggen.

FIGUUR 1 Gemiddelde tevredenheid met het leven, 2015-2020 (als rapportcijfer)^a



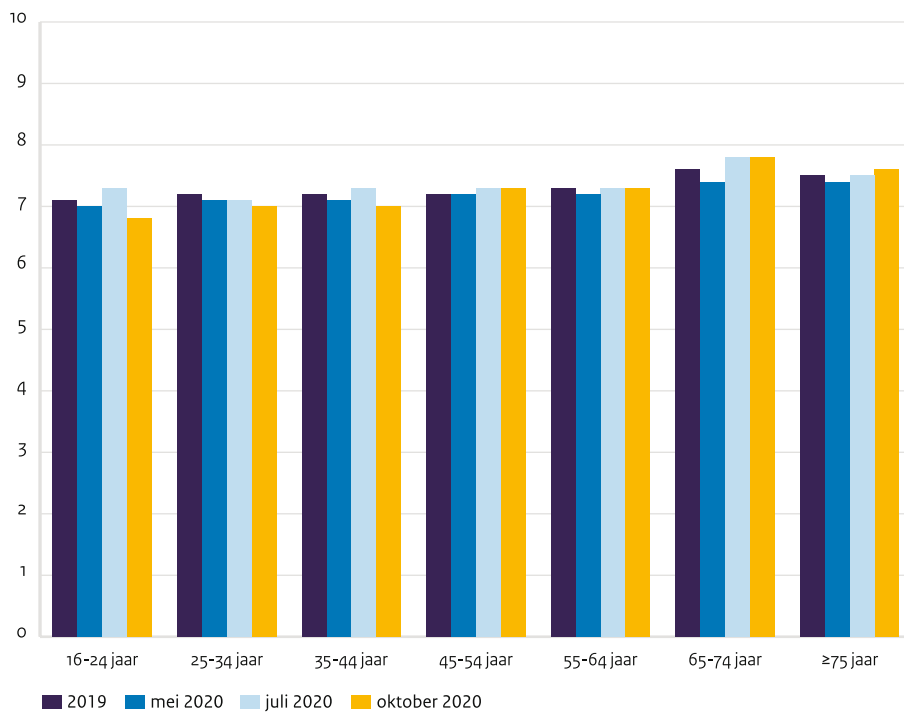
a De tevredenheid met het leven werd in 2015 gemeten in november, die van 2017-2020 steeds in mei.

Bron: CentERdata (LISS'15-'20); SCP (MEC 2020-juli en oktober)

- 3 Voor informatie over de meting van onze indicatoren t.a.v. welbevinden verwijzen we naar onze eerdere publicatie over het welbevinden ten tijde van corona (De Klerk et al. 2020).
- 4 Alle analyses in dit signalement zijn gebaseerd op longitudinale (waar nodig logistische) regressiemodellen vanaf 2015 of met een interactieterm tussen meetmomenten en leeftijdsgroepen vanaf 2019, waarbij rekening gehouden wordt met clustering van respondenten. De steekproeven van juli en oktober 2020 worden daarnaast meegenomen met een weefactor op basis van geslacht, weefactor op basis van geslacht, leeftijd, opleiding en huishoudsamenstelling. Alle verschillen tussen jaren of tussen veranderingen in leeftijdsgroepen die besproken worden, zijn statistisch significant, $p < 0,05$.

De daling in tevredenheid met het leven in de periode tussen juli en oktober 2020 treedt vooral op onder 16- tot 24-jarigen en 35- tot 44-jarigen, terwijl de levenstevredenheid van 65-plussers in die periode stabiel blijft (zie figuur 2). Deze verandering versterkt de al bestaande verschillen tussen leeftijdsgroepen in levenstevredenheid.

FIGUUR 2 Gemiddelde tevredenheid met het leven naar leeftijdsgroep, 2019-2020 (als rapportcijfer)



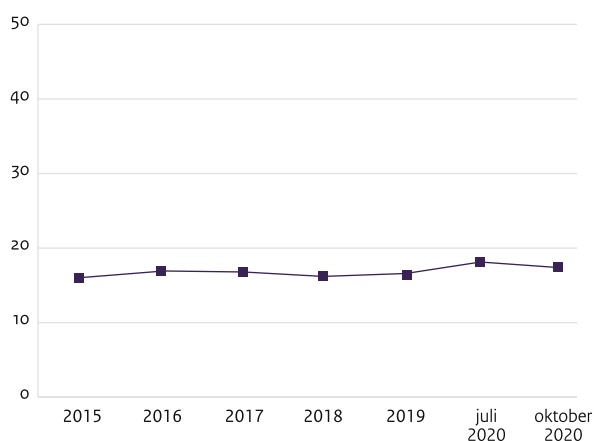
Bron: CentERdata (LISS'19,'20); SCP (MEC 2020-juli en oktober)

3 Psychisch welbevinden



In oktober 2020 is het aandeel mensen met een laag psychisch welbevinden in het LISS-panel 18%. Dat is vergelijkbaar met voorgaande jaren en ook stabiel ten opzichte van juli dit jaar (zie figuur 3).⁵ Ook het Trimbos-instituut spreekt van een stabiele psychische gezondheid tussen juni en oktober, nadat die in de maanden daarvoor wel licht verminderd was (Trimbos-instituut 2020).

FIGUUR 3 Laag psychisch welbevinden naar jaar, 2015-2020 (in procenten)^a



a Het psychisch welbevinden in 2015 werd gemeten in juli, dat van 2016-2019 steeds in november.

Bron: CentERdata (LISS'15-'19); SCP (MEC 2020-juli en oktober)

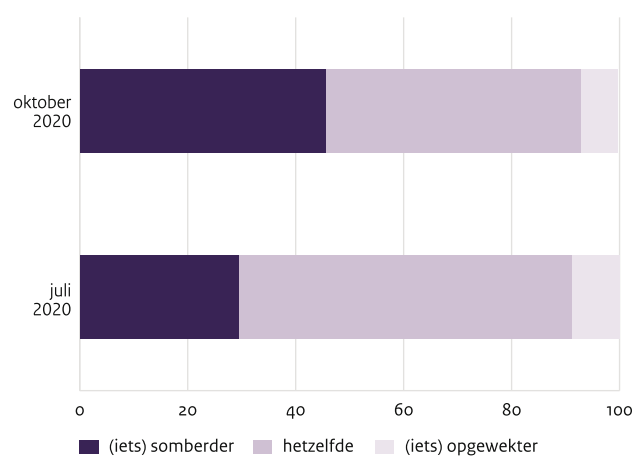
⁵ Het psychisch welbevinden is gemeten met de *Mental Health Inventory 5* (MHI-5), zie ook CBS 2011 en De Klerk et al. 2020. De MHI-5 is niet geschikt om een psychische stoornis of ziekte vast te stellen, maar geeft een indicatie van symptomen van angst en depressie; een laag psychisch welbevinden correleert met psychiatrische diagnoses.

4 Gevoel (iets) somberder te zijn



Ook legden we het LISS-panel de vraag voor of men zich (iets) somberder of (iets) opgewekter voelt sinds corona. In oktober 2020 geven meer mensen dan in juli aan zich sinds corona (iets) somberder te voelen dan voor deze crisis begon, respectievelijk 46% en 29% (zie figuur 4). Het lijkt erop dat de stemming van mensen met de tijd erg fluctueert en samenhangt met de hoogte van de besmettingscijfers en de strengheid van de genomen maatregelen. Een onderzoek van het RIVM laat zien dat het gevoel somberder te zijn geworden sinds corona inderdaad schommelde over tijd: het ging van 33% in april naar 15% in juli en vervolgens weer omhoog naar 25% eind september (RIVM 2020).

FIGUUR 4 Gevoel (iets) somberder of (iets) opgewekter te zijn in vergelijking tot de periode voor corona, juli en oktober 2020 (in procenten)



Bron: SCP (MEC 2020-juli en oktober)

5 Conclusie



In oktober 2020 is het welbevinden, gemeten met verschillende meetinstrumenten, nauwelijks veranderd ten opzichte van de periode voor corona. Zo is het rapportcijfer voor levenstevredenheid maar een fractie lager dan direct voor corona en steeg het aandeel mensen met een laag psychisch welbevinden niet. Wel geeft 46% van de LISS-respondenten aan zich (iets) somberder te voelen dan in de periode voor corona. Het lijkt er al met al op dat corona invloed heeft op de stemming van mensen, maar dat dit zich (nog) niet vertaalt in psychische klachten. Toch zijn er zorgen wat betreft het welbevinden bij specifieke groepen. Zo zien we in dit signalement dat de gemiddelde levenstevredenheid van met name jongvolwassenen dit najaar is gedaald. Er zijn ook groepen in kwetsbare sociale en economische posities voor wie deze pandemie en de crisis op de lange termijn gevolgen heeft.

Dat geldt bijvoorbeeld voor starters op de arbeidsmarkt of mensen met een laag of onzeker inkomen. Uit eerder onderzoek is bekend dat er een link is tussen (zorgen over) verlies van werk en inkomen en de psychische gezondheid. Als een grotere groep mensen de effecten van de crisis in hun eigen leefsituatie gaat voelen, zal dit naar verwachting ook negatieve gevolgen hebben voor het welbevinden. Het is daarom raadzaam om het welbevinden van met name deze kwetsbare groepen te volgen. Aanvullend beleid kan zich richten op behoud van werk en inkomen, en passende geestelijke gezondheidszorg.

Literatuur

CBS (2011). *Geestelijke ongezondheid in Nederland in kaart gebracht. Een beschrijving van de MHI-5 in de gezondheidsmodule van het Permanent Onderzoek Leefsituatie*. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek.

Klerk, Mirjam de, Inger Plaisier en Fieke Wagemans, met medewerking van Jurjen Iedema, Edith Josten en Joep Schaper (2020). *Welbevinden ten tijde van corona. Eerste bevindingen op basis van een bevolkingsenquête uit juli 2020*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

RIVM (2020). *Gedragswetenschappelijk onderzoek COVID-19, resultaten onderzoek gedragsregels en welbevinden, welbevinden en leefstijl*. Geraadpleegd 12 november 2020 via www.rivm.nl/gedragsonderzoek/maatregelen-welbevinden/welbevinden-en-leefstijl.

Trimbos-instituut (2020). *Psychische gezondheid ondanks corona stabiel, maar we moeten alert blijven*. Geraadpleegd 13 november 2020 via www.trimbos.nl/actueel/nieuws/bericht/psychische-gezondheid-ondanks-corona-stabiel-maar-we-moeten-alert-blijven.

Colofon

Sociaal en Cultureel Planbureau

Contactpersoon

Mirjam de Klerk

T +31 6 11 19 20 47

m.de.klerk@scp.nl

Bezuidenhoutseweg 30 | Den Haag

Postbus 16164 | 2500 BD Den Haag

Auteurs

Inger Plaisier, Fieke Wagemans en Mirjam de Klerk

Den Haag, 4 december 2020



**Maatschappelijke
Effecten Corona**